

Az Országos Széchényi Könyvtár szöveges beszámolója a 2006. évről

1. Az intézménynél bekövetkezett szervezeti változások rövid ismertetése

Az Országos Széchényi Könyvtár tevékenységét a 2006. évben alapvetően a túlélésre való felkészülés határozta meg. A dologi költségvetés elégtelen volta új utak keresésére kényszerítette a vezetőséget. A könyvtár bezárásával fenyegető költségvetési hiány áthidalására a menedzsment konszolidációs tervet dolgozott ki, amely ötéves periódussal számolva a fokozatos létszámleépítés mellett felvázolta a bevételek növelését célzó privatizációs lehetőségeket, valamint a szervezeti struktúra megtakarítást célzó változtatásainak tervét is. A konszolidációs terv alapján 2006-ban megtörténtek az első elbocsátások.

A közszféra átalakítására irányuló kormányintézkedések hatására (2118/2006 sz. Korm. határozat) a könyvtár vezetősége – szoros munkakapcsolatban a társintézményekkel – kidolgozta az Országos Széchényi Könyvtár, az Országos Idegennyelvű Könyvtár valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum összevonásának megvalósíthatósági tervét. A tervezet hangsúlyosan vette számításba a nemzeti könyvtári alapfeladatok teljesíthetőségét a leendő új struktúrában. Az összevonás végül nem valósult meg, de a kidolgozott dokumentumok fontos megállapításokat tartalmaznak, amelyeket a konszolidációs terv következetes végig vitele során is figyelembe kell vennünk.

A nemzeti kulturális örökség virtuális megőrzésének megvalósítása is új lendületet kapott az év folyamán. Intézményünkhöz csatlakozott a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Kht. elektronikus könyvtári részlegének nyolc munkatársa. A nemzeti könyvtár keretei között működő Magyar Elektronikus Könyvtár dolgozóinak létszáma – a MEK fontosságának megfelelően – megnövekedett, így több lehetőség nyílik az egyre nagyobb számú, elektronikus formában keletkezett dokumentum, valamint az eredeti anyagokról készült digitális másolatok nyilvántartásának, raktározásának és szolgáltatásának megszervezésére.

2006. évben a könyvtár a már 2005-ben bevezetett és elfogadott szervezeti keretekben végezte munkáját, a stratégiai és konszolidációs tervek nyomán csak kisebb, osztályszintű átalakításokra került sor. Kialakítottuk a Humán Szakirodalmi Adatbázis struktúráját, az Olvasó- és Tájékoztató Szolgálatnál a minőségi szolgáltatások megteremtése érdekében átszervezésre került az *üzleti rendszer, valamint a korábban három osztály feladatát érintő munkafolyamatok racionalizálása során létrehoztuk az olvasói igényeket kiszolgáló egységes, önálló csoportként működő reprográfia* szolgálatot.

2. Az intézmény szakmai tevékenysége főbb jellemzőinek rövid leírása

A nemzeti könyvtár gyarapítási kerete a költségvetés számai szerint 2006-ban 0 forint volt. Előző évi elégtelen gyarapítási lehetőségeink 2006-ban tehát még tovább szűkültek. A közvetlenül a kiadóknál igényelt állandó megrendelések beszerzései állnak, először maradt el a folyamatban levő kiadványok tárgyévben megjelenő köteteinek beszerzése. (Ezzel lexikonok, kézikönyvek, sorozatok maradnak hiányosak az állományban.) Nem tudtuk fejleszteni az olvasótermi szabadpolcos állományt és a tárak segédkönyvtárait sem.

Cserekapcsolataink ellentételezés hiányában vegetálnak. Nem tudjuk megvásárolni az általuk kért patriotikát, ezért a mi kéréseinket sem teljesítik.

A tervszerű, kurrens gyarapítás ellehetetlenülése ellenére a statisztikai adatok meghaladják a tervezettet. Ennek oka egyrészt az, hogy több jelentős hagyaték, illetve ajándékként könyv- és hírlapanyag feldolgozásra indítására került sor az év folyamán (Borbándi Gyula, Kovács Carlo, Fehér Miklós, Sándorfy Kamill). A másik, nem elhanyagolható gyarapítási forrást jelentik a Könyvtári Intézetten keresztül vagy a felajánló könyvtáraktól közvetlenül érkező fölőspéldány jegyzékek.

Márciusban meghatározatlan ideig le kellett mondanunk a külföldi standing ordereket és Lieferungokat, mivel a kifizetésükre nem volt fedezetünk. Ez a helyzet az év során csak az egyik nagy szállító cégnél (Libro Trade) módosult. A közvetlenül a kiadóknál rendelt standing orderek beszerzései állnak, először maradt el a folyamatban levő kiadványok tárgyévben megjelenő köteteinek beszerzése. (Ezzel lexikonok, kézikönyvek, sorozatok maradnak hiányosak az állományban.)

A NKÖM engedélyével az év elejétől engedélyt kaptunk a rákospalotai államosított anyag antikvár cseréjére. Az év során 21 antikváriummal kötöttünk megállapodást összesen 2059 tételről. Ezeknél az antikváriumoknál az őszi árverési szezonban hiányzó hungarikát tudtunk csereként beszerezni az árverési anyagok behasonlításával és az árverésen történő licitálással. Csökkent az év során az árverési kedv, ez évben 68 hazai árverésre került sor.

Az év során folyamatosan, a kötelespéldányok beküldési ütemének megfelelően érkeztek a *Könyvfeldolgozó osztályra* a feldolgozandó könyvek, elektronikus dokumentumok. (Minden eddiginél több kötelespéldány érkezett!) Az egyes munkaállomásokon a munka és a munkaerő esetleges átszervezésével oldottuk meg a napi anyag továbbításánál jelentkező nehézségeket. Az állománygyarapodás az összes könyvtári egységre lebontva 320 074 volt. A külföldi és a retrospektív beszerzésű magyar könyvek feldolgozása folyamatosan, a könyvek osztályunkra érkezésének ütemében folyt az év során. A tervben előirányzott 2000 mű helyett 4600 mű érkezett feldolgozásra. A retrospektív konverzió első szakaszának utómunkálatai keretében csaknem 7300 tételt javítottunk, illetve a konverzió során rögzített tételek kiegészítéseként közel 2000 új bibliográfiai tételt hoztunk létre.

A *Periodikafeldolgozó osztály* maradéktalanul ellátta a kötelespéldányként a törzsgyűjteménybe érkező belföldi periodikumok érkeztetését (112 768 dokumentum) és irányítását az őrzési helyekre, illetve feldolgozásra, elvégezte a jelzetadással és jelzetmódosításokkal kapcsolatos teendőket, valamint a kurrens folyóiratok szám szerinti rögzítését a NEKTÁR rendszerbe (51 771 db). Megtörtént az IKB konverziója során a NEKTÁR rendszerbe került ún. ideiglenes tételek és a Cs-s jelzetű kiadványok bibliográfiai és állományadatainak javítása.

A Magyar Elektronikus Könyvtár állománya 2006-ban 1039 tétellel gyarapodott. Az EPA állománya 2006-ban 3238 részegység anyagával növekedett, 40 új címet archiváltunk. Az állománygyarapodás forrásai: az Interneten lévő dokumentumok szelektív archiválása; a kiadók által önkéntes felajánlással beküldött elektronikus kiadványok; kutatóintézetek, egyetemek, egyéb intézmények által küldött elektronikus kiadványok; a szerzők által közvetlenül felajánlott, elküldött kiadványok; önkéntes segítők által digitalizált művek; digitalizálási projekt keretében külső kivitelezővel digitalizált művek; saját, az OSZK különböző szervezeti egységeiben digitalizált művek voltak. A *Digitális gyűjteményi munkacsoport* a 2006-ban hozott főigazgatói utasításoknak megfelelően igyekezett teljes körűen gyűjteni és nyilvántartani az OSZK-ban digitalizált teljes dokumentumokat. Az állomány 2006-ban 149 086 db képpel, 2350 digitális raktári egységgel gyarapodott. A jelentősebb digitalizálási projektek: Olvasó és Tájékoztató Szolgálatról kapott könyvek, Fragmenta Codicum Kutatócsoporttól kapott képek, RMK I–III., 1956-os röplap és

plakátgyűjtemény, Színlapok (1848–1849), Apponyi metszetgyűjtemény, Album amicorumok, Bibliotheca Corviniana (Párizs, Besancon, Wolfenbüttel), Pytheas kiadótól kapott digitális anyag (400 GB), a Nemzeti Ereklye kiállítás-sorozathoz kapcsolódó anyagok (Philostratus-kódex, Chronica Hungarorum), Temesvári Pelbárt: *Pomerium de sanctis*, Augsburg, 1502 (Együttműködő partner: ELTE BIÖP).

Újjáalakítottuk a kurrens *Magyar Nemzeti Bibliográfia* elektronikus változatának kiadását: a négy sorozatban közreadandó MNB-WWW fejlesztése, tesztelése az év utolsó negyedében zajlott. A szolgáltatás 2007 első negyedévében indul.

A 22/2005. sz. NKÖM-rendelet alapján az OSZK feladata a *muzeális könyvtári dokumentumok központi nyilvántartása*. Ennek szervezési és módszertani kérdéseivel a XV–XVIII. századi Könyvtörténeti Osztály, technikai megvalósításával a MOKKA-R foglalkozik. Elkészült egy online elérhető adatbázis, amelybe a bejelentésre kötelezettek interneten keresztül, jelszóval védve tölthetik fel rekordjaikat. 2006 decemberétől az adatbázis működőképesé vált, rendelkezik kereső- és szerkesztő felülettel.

2006-ban befejeztük a *Humán Szakirodalmi Adatbázis* (országos társadalomtudományi cikkbibliográfia) előkészítésének utolsó fázisát. A kidolgozott adatelem-specifikáció alapján elkészült a leendő adatbázis első változata. Az év utolsó hónapjaiban teszteltük a kialakított adatbázist, a szerkezettel, működéssel kapcsolatos problémákat továbbítottuk a szoftver fejlesztőjének, aki ezek, illetve egyéb kéréseink alapján továbbfejleszti a rendszert. Az online feldolgozó munka 2007 első negyedévében indulhat.

A *Magyar Elektronikus Könyvtár* látogatottsága 2006-ban látványosan emelkedett. Február közepén elkezdtuk a MEK- és az EPA-szolgáltatás hiteles webauditálását a Medián segítségével. A szolgáltatás korlátozott, csak a HTML formátumú dokumentumaink forgalmát képes mérni, az egyre növekvő mennyiségű PDF és egyéb formátumét nem. Azonban így is, a Medián által mért forgalom 2006 végére elérte a napi átlag 30–35 ezer főt, a MEK szolgáltatásai a Medián listájában országos szinten a 30–35. helyen találhatók. Összességében a MEK látogatóinak száma az év folyamán meghaladta a 11 milliót. A határon kívüli tükörszervereinket helyhiány miatt 2006 folyamán kénytelenek voltunk leállítani.

A könyvtár szolgáltatásait döntően az *Olvasó- és Tájékoztatási Szolgálat* jeleníti meg az olvasók felé. 2006-ban az osztályon több átszervezés történt, amelyek a felhasználók áttekinthető és egyértelműen követhető kiszolgálását segítik elő. 2006 kiemelt feladatai közé tartozott a minőségi szolgáltatások megteremtése érdekében az *üzleti rendszer átszervezése*, a raktári dokumentum-igénylés és az olvasói forgalom-nyilvántartás számítógépes megszervezése. A regisztrált könyvtárhaználóinak száma 2006. december 31-én 434.231 volt. A könyvtár aktív látogatóinak száma a 226 nyitvatartási napon 210 726 volt, akik részére mintegy félmillió dokumentumot szolgáltatunk. Távfelhasználóink száma megközelítette 14 milliót (MEK, Libinfo, Inform, Nektár).

A LibInfo online referenz rendszer szervezeti és tartalmi továbbfejlesztése érdekében a MATARKA-val együttműködve előkészítettük a *cikkmásolat-küldő szolgáltatást*. Befejeződött a *vakok és gyengén látók szolgáltatásának* kiépítése, olvasógépek felállítása és audiosarok létrehozása a Média-olvasóteremben, hangoskönyvtári ellátás és a NAVA hozzáférés biztosítása az OSZK szolgáltatási rendszerébe építve. Létrehoztuk az *egységes Reprográfiai Szolgálatot* az Olvasó- és Tájékoztatási Szolgálat keretei között. Az átszervezések nyomán a könyvtár digitális másolatszolgáltatásának mennyisége ugrásszerűen megnövekedett.

2006-ban rendkívül sikeresnek bizonyult a *Múzeumok éjszakája* rendezvénysorozatban való részvételünk. A programok közül kiemelendő a Bartók-kiállítás, a Cseh Tamás-koncert, a vezetések az épület olvasók elől más időben elzárt részeiben (raktár, könyvkötészet) stb. Az

intézmény egészét áthálózó programokban a különgyűjtemények is részt vettek. A könyvtári programon 5200 látogatót regisztráltunk, bevételünk 1,5 millió forintot tett ki.

2006 folyamán a *LibInfo* webhelyén keresztül 3145 kérdés érkezett a legkülönbözőbb témákban. Voltak kérdések, amelyekre több egymást kiegészítő választ is adtunk, így a válaszok száma 31%-kal meghaladja a kérdések számát. A beérkező kérdések száma nagyjából megfelelt a tavalyi évnek. Az egyéni letöltések száma (linkgyűjtemény) 39121 volt.

A 2006. év kiemelt feladata volt az AMICUS-feldolgozás felgyorsítása a különgyűjteményekben. Ebben léptékszerű mennyiségi növekedést az elmúlt évben nem sikerült elérnünk, de a szabályzatok kidolgozása jelentősen előrehaladt. 2007-re a táruk felkészültek az AMICUS üzemszerű használatára, elkészültek a tervek a kijelölt állományrészek katalogizálására és a munkatársak képzése is folyamatosan történik.

Az 1956-os emlékvépcsán a Történeti Interjúk Tára az OSZK gyűjteményeiben található, 1956. október 22. és november 4. között keletkezett hangzó- és mozgókép dokumentumokból DVD-kiadványt állított össze, amely nem került kereskedelmi forgalomba, de az iskolákon kívül eljuttattuk megyei és egyetemi könyvtárakba, levéltárakba, kutatóhelyekre, valamint az internetes sajtóhoz is.

A különgyűjtemények gyarapodását 2006-ban is a kötelezpéldányok beérkezése, illetve hagyatékok, ajándékok befogadása alkotta, gyarapítási keret nem állt rendelkezésünkre. A gyarapodást jelentő ajándékok közül kiemelendők a *Zeneműtárba* érkezett szerzői kéziratok Balassa Sándortól, a *Kézirattárban* állományba vett Mezei Árpád és Vargha Balázs hagyatéka, és a *Színháztörténeti Tárban* elhelyezett Bródy Vera, Horvai István és Jancsó Adrienne hagyatéka.

Az OSZK-ban a különböző projektek során, valamint az olvasói kérések alapján keletkezett digitális másolatok egységes kezelése érdekében a házon belül egyeztetések kezdődtek meg a különböző részlegek között a digitalizált anyagok egységes tárolásáról, nyilvántartásáról és szolgáltatásáról. A *Kisnyomtatványtárban* az 1956-os emlékvépcsán digitalizált gyűjtemény feldolgozása mind technikailag, mind bibliográfia szempontból (AMICUS) megtörtént. A *Kézirattár* állományából az Héderváry hagyatékan található, az ENSZ 1957. március 18. és április 15. közötti időszakban lefolytatott bizottsági ülésének „hangos” jegyzőkönyveit tartalmazó hanganyag értékméző digitalizálására került sor. A *Térképtárban* az Arcanum Kft-vel kötött szerződés alapján digitalizált mintegy 3000 önálló kéziratós térkép gazdagítja állományunkat.

Informatikai fejlesztéseink és tevékenységeink sorában nemzetközi sikernek tekintjük, hogy 2006 közepén hosszas technikai előkészítés után a magyar nemzeti könyvtár az Európai Könyvtár (The European Library – röviden: TEL) teljes jogú tagjává vált, és ezáltal adatbázisának rekordjai kereshetővé váltak a TEL portálon keresztül.

Elkészült az OSZK Digitális Könyvtárának béta verziója, amelybe már megkezdődött a digitális kötelezpéldányként beérkező művek felvétele. Az OSZKDK megnyitását a felhasználók számára 2007 elejére tervezzük. Elérhetővé vált az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény virtuális katalógusa az OSZK-ban található könyvtörténeti szakkönyvekről. A gyűjtemény a LibriVisionben logikai aladatbázisként önállóan és más aladatbázisokkal együtt is lekérdezhető.

Informatikusainkat újabb és újabb kihívások elé állítja az információs technológia fejlődése, a vírustámadások kivédése, a belső információs struktúra folyamatos fejlesztése, melyeknek szűkös anyagi körülményeink ellenére is igyekszünk megfelelni. Megkezdjük a Skype bevezetést a költségek csökkentése céljából. A MOKKA bekerült a Google Scholarba,

mint lelőhely-megállapítást szolgáló eszköz és kereshetővé vált a The European Libraryben is.

2006-ban tovább bővültek nemzetközi kapcsolataink. Könyvtárunk az Európai Nemzeti Könyvtárigazgatók Konferenciájában (CENL) jelentős pozícióhoz jutott, és Budapesten rendeztük meg az Európai Tudományos Könyvtárak Szövetségének (CERL) éves közgyűlését. A „*Kék vér, fekete tinta*” című vándorkiállítás kapcsán folyamatos munkakapcsolatban álltunk horvát, osztrák és szlovák partnereinkkel. Az olasz Kulturális Minisztériummal tárgyalásokat folytattunk a 2008-as Mátyás Emlékévhez kapcsolódó közös rendezvényekről. Fontos tudományos és diplomáciai feladatot rótt könyvtárunkra a nyár folyamán az Oroszországból Sárospatakra visszajuttatott könyvek fogadása, állományvédelmi és tudományos felmérése.

2006-ban a könyvtár személyzete 4 tudományos fokozattal rendelkező munkatárssal gazdagodott. Így a nemzeti könyvtár 2006 végéig 20 tudományos fokozattal rendelkező munkatársat foglalkoztat (közülük 4 akadémiai doktor), s ez a tény erősíti fokozott részvételünket a hazai tudományos életben.

Az elmúlt év előkészítő munkáinak köszönhetően az MTA–OSZK Régi Magyarországi Könyvészeti Emlékek (Fragmenta codicum) Kutatócsoport a 2007–2011. évekre kiírt akadémiai pályázaton ismét támogatást nyert. Az új ciklusban az akadémiai kutatócsoport keretében sikerült megteremteni a személyi feltételeket a hiányzó 19. századi könyv- és sajtótörténeti kutatásokhoz is. A kutatóbázis új neve *MTA–OSZK Res libraria Hungariae Kutatócsoport*.

A 2006. évben a Könyvtári Intézet tevékenységére a hármas irányultság volt jellemző: az ágazati szakmapolitikai irányítás, a könyvtári rendszer (beleértve az egyes könyvtárakat és a könyvtárosokat), valamint a fenntartók, a partnerek, a „társadalom” igényeinek és elvárásainak megfelelően. A 2003–2007-es időszak könyvtári stratégiai feladatai jelentős részben a Könyvtári Intézet tevékenységébe ágyazva teljesültek az év során, kiemelendő ezek közül a Könyvtáros etikai kódex elkészülte és megjelenése.

A könyvtárak rendszerszerű működésének vizsgálata kiterjedt az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer, a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer elemzésére, a városi könyvtári ellátás helyzetének feltárására, a könyvtári szakfelügyelet működési tapasztalatainak elemzésére, a statisztika és a könyvtári teljesítménymutatók összefüggéseinek feltárására. Az olvasási és kulturálódási szokások változásainak, trendjeinek feltérképezését a TÁRKI ITTK-val közös vizsgálata nyomán sikerült elvégezni. A könyvtár és társadalom kapcsolatának vizsgálata főként a társadalmi esélyegyenlőtlenség problémái köré szerveződött (a cigányság kulturális integrációja).

A bevételek növelésének új lehetőségeit rejti magában a 2006 júliusában megnyitott Nemzeti Ereklyehely kiállítótér. A könyvtár nemzeti szempontból legkiemelkedőbb kincseit eredetiben bemutató kiállítás-sorozat az egyéb kiállítások mellett látványos és vonzó célként szerepel a vári kulturális intézmények kínálatában. A kiállítás nyitó dokumentuma a Mátyás király könyvtárából származó Philostratos corvina, a következő pedig az első Magyarországon nyomtatott könyv: Hess András „*Budai krónikája*” volt. A háromhavonta megújuló tárlat folyamatosan mutatja be a nemzeti könyvtár legféltettebb kincseit.

Rendezvényeink sorában kiemelten említésre méltónak tartjuk még a magyarországi neolatin kultúra bemutatását célul kitűző „*Mitosz és valóság*” című tárlatot, az arisztokrata

könyvgyűjtemények 1500–1700 közötti anyagából rendezett, négy ország együttműködésében létrejött „*Kék vér, fekete tinta*” című kiállításunkat. Az Országos Széchényi Könyvtár az év során számos hazai és nemzetközi tanácskozásnak, konferenciának is helyet adott. (EBLIDA, TEL-ME-MOR, CERL, Nemzetközi Olvasástársaság Világkongresszusa). Részt vettünk a „*Múzeumok Éjszakája*” és a „*Európai Örökség Napok – Nyitott Kapuk*” című központi rendezvényekben.

Kiadói tevékenységünk a korábbi gyakorlathoz híven neves kiadókkal együttműködve tovább folyt. A *Libri de Libris* sorozatban az Osiris kiadóval, a *Nemzeti Téka* sorozatban a Gondolat Kiadóval, az *Amor Librorum* sorozatban a Kossuth Kiadóval, a *Magyar Helikon* sorozatban pedig a Helikon Kiadóval jelentettünk meg kiadványokat. Kiállításainkhoz kapcsolódóan katalógusokat adtunk közre: *Színház északi fényben; Kék vér, fekete tinta – Arisztokrata könyvgyűjtemények* (angol és horvát nyelven is). 2006-ban 20 kötet jelent meg a nemzeti könyvtár közreműködésével. Ezek közül kiemelkedik a Korona Kiadóval közösen kiadott *Magyar bibliofília képeskönyve* című munka, amely címének megfelelően igényes tartalommal és külsővel mutatja be a magyar könyvművészet történetének remekműveit.

3. Könyvtári Intézet tevékenysége a 2006. évben

A korábbi évekhez hasonlóan a Könyvtári Intézet 2006. évi tevékenysége a számára mindenkor meghatározó hármas irányultság jegyében zajlott, azaz az ágazati szakmapolitikai irányítás, a könyvtári rendszer, beleértve az egyes könyvtárakat és a könyvtárosokat, valamint a fenntartók, partnerek, „a társadalom” igényeinek és elvárásainak megfelelően. Tartalmilag a 2003–2007-es időszakra elfogadott magyar könyvtárügyi stratégia, valamint az OSZK és a Könyvtári Intézet 2005–2008-as stratégiai feladatainak teljesítése jelentette a Könyvtári Intézet tevékenységének döntő elemeit. Kiemelt feladataink voltak:

- a könyvtár és társadalom kapcsolatrendszerének fejlesztése,
- a könyvtári minőségfejlesztési program országos kiterjesztése,
- az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) továbbfejlesztésének sokoldalú elősegítése,
- a kistéleptülési új könyvtári ellátási rendszer (KSZR) kialakításának elősegítése,
- a könyvtárosképzés és -továbbképzés korszerűsítésének előmozdítása,
- az IFLA közkönyvtári irányelveinek hazai adaptációja, illetve kiterjesztése más könyvtártípusokra.

A Könyvtári Intézet személyi összetételében lényeges váltások következtek be: az igazgató 2005. év végén történt változása, illetve 2006 márciusától az oktatási és a kutatási osztály élén történt vezetőváltás. Az év során 3 fő kérte nyugdíjazását és megkezdte felmentési idejét. Egy fő folytat másoddiplomás, két fő pedig doktori iskolai tanulmányokat. Az év során többször került sor költözésekre, ebből a legjelentősebb a Kutatási és Szervezetfejlesztési osztály teljes létszámú áthelyezése volt a 3. szintre, illetve az oktatási osztály mintegy felének költözése a 6-ról az 5-ik szintre.

Kutatási, elemző és fejlesztési tevékenység keretében az Intézet közreműködött különféle kulturális és könyvtári jogszabály-előkészítési, illetve bevezetési feladatokban (PLR; muzeális dokumentumok nyilvántartása, könyvtárközi kölcsönzés postai költségtérítésének módosítása, az OKJ-s képzés átalakítása stb.).

A könyvtárak rendszerszerű működésének vizsgálata kiterjedt az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer, a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer elemzésére (ezen belül főként a

több célú kistérségi társulások feladatellátására, a Közkincs program eredményeire), a városi könyvtári ellátás helyzetének feltárására, a nem nyilvános könyvtárak helyzetére a magyar könyvtári rendszerben, a könyvtári szakfelügyelet működési tapasztalatainak elemzésére, a minőségi szakfelügyelet követelményrendszerének elterjesztésére, a statisztika és a könyvtári teljesítménymutatók összefüggéseinek feltárására.

Az olvasási és kulturálódási szokások változásainak, trendjeinek feltérképezését a TÁRKI-ITTK-val közös, nagyszabású (a NKÖM által támogatott) vizsgálat nyomán sikerült elvégezni és legfőbb eredményeit a könyvtári szaksajtóban közzétenni.

A könyvtár és társadalom kapcsolatának vizsgálata ebben az évben főként a társadalmi esélyegyenlőtlenség problémái köré szerveződött (a cigányság kulturális integrációja).

A könyvtári minőségügy szolgálatában kétirányú tevékenységet folytatott az Intézet: közreműködött a „Könyvtári Minőségfejlesztés '21” projekt koordinátoraként, ugyanakkor továbbépítette belső minőségfejlesztési rendszerét is.

Szakmai információszoolgáltatási tevékenységében az Intézet a szolgáltatások széleskörű kiépítésére, illetve kiterjesztésére törekedett – a honlap korszerűsítésével és általában a könyvtáraknak, könyvtárosoknak, fenntartóknak szóló többszatszornás információközvetítési rendszer megvalósításával egyaránt.

Az információszoolgáltatás egyik fő célterülete az *állománymenedzsment*. Ez kiterjedt a könyvtárközi kölcsönzési, gyűjteményépítési, állományellenőrzési, könyvtáráépítési és -berendezési, helyismereti stb. könyvtári munkaterületek támogatására éppúgy, mint a határon túli magyar könyvtárak, a külföldi magyar intézetek, a külföldi magyar tanszékek gyűjteményépítési munkájának segítésére. Megindult a magyarországi könyvtárak adatait tartalmazó Könyvtári Minerva adatbázis elkészítése és működtetése, valamint új adatszozortokkal való folyamatos bővítése.

A szakmai információszoolgáltatás fontos bázisa a *Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár*, amely sokoldalú tevékenységével a magyar könyvtári rendszer szolgálatában áll. Olvasó- és tájékoztató szolgálat – minden infrastrukturális elmaradottsága ellenére – bekapcsolódik a LibInfo elektronikus tájékoztató szolgálatba, ODR-tagkönyvtárként pedig a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatásba. A „könyvtárosok könyvtáraként” számtalan értéknövelt dokumentációs szolgáltatást nyújtott az év során a használók mellett a Könyvtári Intézet, az OSZK és az ágazati irányítás munkatársai részére is. Az év során tudatosan kezdte meg elektronikus szolgáltatásainak fejlesztését és kiterjesztését (EKGY virtuális katalógus, tartalomjegyzékek szolgáltatása a MATARKA számára, a könyvtártudományi elektronikus könyvtár és linkgyűjtemény továbbépítése). Nagy súlyt fektetett a könyvtár az olvasóterem új információs rendszerének megvalósítására, a könyvtárosképzés formáinak differenciált támogatására, a partnerkapcsolatok és a PR-tevékenység fejlesztésére.

Jelentős előrelépés történt a Könyvtári Intézet két folyóirata, a *Könyv*, *Könyvtár*, *Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* internetes hozzáférhetőségének biztosításában.

Az év során a Könyvtári Intézet az OSZK-tól átvéve saját tevékenységi körébe integrálta a Köztaurusz építését és működtetését. Ezt többek között az indokolta, hogy a Könyvtári Intézet gondozta az ugyancsak az év során megszületett új ETO-kiadást, melyre közel húsz évi várakozás után kerülhetett sor a magyar könyvtárügyben.

Az oktatási tevékenység keretében részben ugyancsak – az előbb említettekhez hasonlóan – szakmai kommunikációs feladatot jelentett a továbbképzési információk (pl. akkreditált tanfolyamok), az EBSCO-szolgáltatással kapcsolatos információk, a stratégiai munkabizottsági eredmények közzététele. Koordinálta az Intézet a könyvtáros tanszékek, az iskolarendszeren kívüli képzőhelyek együttműködését, jelentős szerepet vállalt az OKJ-s szakképzés rendszerének felülvizsgálatában és az új rendszer kialakításában. Színvonalas és a szakmai igényeknek megfelelő akkreditált programokat nyújtott be a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottsághoz, néhány újszerű cím, illetve téma: Báb-, dráma- és médiapedagógia, Irodalmi adatbázisok, Német szaknyelvi képzés, Csapatépítés, Digitalizálás, Könyvtári szakértői és szakfelügyelői tanfolyam stb.

Az Intézet – NKA támogatással – tankönyvek, oktatási segédanyagok kiadásával, a korábban megkezdett sorozatok (Továbbképzés felsőfokon, Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetek, EuroTéka) folytatásával igyekezett biztosítani a hazai és a határon túli képzőhelyek ellátását.

Közvetlen képzési tevékenység keretében OKJ-s és akkreditált tanfolyami képzést végzett. Számszerűségében ez a következőt jelenti: 2 OKJ-s tanfolyam zajlott le 72 fővel, valamint 29 akkreditált tanfolyam összesen 418 fő részvételével.

A felsorolt feladatok elvégzése mellett számos egyéb munkaformában is részt vett az Intézet és annak munkatársai: konferenciák, workshopok szervezése, illetve azokon való részvétel, előadások tartása, publikációk egész sora, munkabizottságok, szakértői körök működtetése, szakmai kérdésekben való tanácsadás, konzultáció.

4. Pénzügyi adatok

A 2006. év jellemzően a kiélezett gazdálkodásról és a dolgoimkeretek jelentős alulfinanszírozottságáról szólt. Az év folyamán több forrásból sikerült az igen nehéz helyzetet áthidalni, így a Könyvtár működését – köztartozások nélkül – biztosítani.

A bér gazdálkodásra rányomta bélyegét, hogy a minimális bérfejlesztésen és kifizetett jutalmakon kívül, minden forintot a dologi keretek finanszírozására kellett fordítani. Ez a helyzet fennállt a járulékok vonatkozásában is. A mellékelt előirányzatok módosítása kimutatásból kiderül, hogy több tízmillió forinttal támogatta meg a Könyvtár saját magát átcsoportosításokkal és létszámleépítéssel. A létszámleépítés mértéke hat fő volt, melynek teljes megtakarítása a dologi keretek finanszírozására fordítódott.

A létszám és bér gazdálkodást jellemző adatok:

- ❖ Teljes munkaidősök besorolási bére : 993 196 eFt összesen
 - 163 247 Ft/hó
- ❖ Beállási szintje : 117%
- ❖ Illetményemelés %-a : 1,01%
- ❖ Illetményemelés összege : 49 864 eFt
- ❖ Pótlékok:
 - Nyelvpótlék 156 fő 18 591 eFt
 - Vezetői pótlék 92 fő 27 746 eFt
 - Címpótlék 61 fő 3 681 eFt
 - Egészségügyi pótlék 114 fő 24 421 eFt
 - Tudományos pótlék 27 fő 2 719 eFt

Könyvtárunknak 2006. évben tartós üres álláshelye nem volt.

Felhalmozási kiadások

A 2006. évi minimális felújítási és intézményi beruházási keretünket az épület állagmegóvására és kisebb mértékben gépek berendezések felújítására fordítottuk. Intézményi beruházási keretünk egy részével a személygépkocsi vásárlásra kapott központi beruházási keretet egészítettük ki, valamint az egyre inkább rohamos mértékben avuló számítástechnikai rendszereinek cseréltük ki. Az mellékletként csatolt táblázat a felújítási keret jellemző kiadásait mutatja be.

Központi beruházásra az alábbi tételeken került sor:

- Gépkocsi vásárlás
- Világításkorszerűsítés
- Toronyraktár villamos hálózat korszerűsítés

A gépkocsi vásárlást kivéve minden projekt több éven át húzódó munka, amelynek az adott évre vonatkozó kerete 100 %-os készültségi fokkal elszámolásra került.

Dologi kiadások

Az éves kerethez képest, amely az intézmény működtetéséhez szükséges rezszi kiadásait sem fedezné, több forrásból sikerült a teljesítést jelentősen megemelni. Kiemelten kell foglalkozni két forrással:

Fejezeti támogatás:

100.000 eFt-t működési támogatás kiegészítést biztosított a fenntartó ahhoz, hogy könyvtárunk eleget tudjon tenni alapfeladatai ellátásának, és ne kényszerüljön a nyári szokásos bezárás meghosszabbítására. Ezen összeget kizárólag a működési költségekre (áram, távhő, bérleti díj, stb.) fordítottuk.

Saját átcsoportosítás:

Mint azt a bér és létszámgazdálkodás fejezetben már említettük igen jelentős mértékű átcsoportosítást hajtottunk végre az év végén, mikor a megtakarítás már biztos számításra alapulhatott. Ez igen nagy dilemma elé állította a Vezetőséget, mivel dönteni kellett a dolgozók és a Könyvtár üzemeltetés között, és tekintettel a körülményekre egyeztetetten az utóbbi mellett foglalt állást. Nehezítette a gazdálkodást az előírt maradványképzési kötelezettség is, de véve a nehéz akadályokat, vállalva a nem fizetést, ezt a gondot is megoldottuk.

Vállalkozási tevékenység

A beszámolási időszakban Könyvtárunk nem folytatott vállalkozási tevékenységet.

Általános értékelés

Intézményünk az eddigi évek tendenciája szerint dologi kiadások tekintetében jelentősen alulfinanszírozott volt.

Ennek oka alapvetően a csökkenő állami támogatás valamint a saját bevétel növelésének korlátai.

Az OSZK működési sajátosságainál fogva bevételeit növelni a tárgy évben nem tudta.

Ezzel szemben a külső gazdasági környezet terhei fokozatosan nőttek, mint pld: inflációs hatás, egyéb adminisztrációs kiadások, közbeszerzési díjak stb.

Egyéb bevételi források tekintetében is szűkültek lehetőségeink, /a pályázatok, szponzori támogatások/.

Tovább rontotta gazdálkodásunkat a szezonális, amely nehezíti a bevételek egyenletes tervezését és a kiadások hozzárendelését.

Mindezekhez hozzájárult az irreálisan megállapított maradványképzés terhe, amely az utolsó negyedévi totális fizetéseképtelenséghez vezetett.

A dologi kiadásaink félévkor oly teherként jelentkeztek, hogy a teljes bezárás mellett döntött a vezetőség, végül is a bezárás csak augusztusra korlátozódott.

Az általunk több szinten kezdeményezett ill. kérvényezett 100Mft-os rendkívüli támogatás, valamint az előirányzat módosítások, átcsoportosítások bérmegettarításból, áfa visszaigénylés, pályázati eredmények és a pénzügyi teljesítések, szerződések módosításával sikerült az évet átvészelnünk bezárás nélkül.

További problémát jelentett az augusztusi vihar kár és az évközben jelentkező egyéb épület fenntartással kapcsolatos plusz kiadások melyek meghaladták az e célra tervezett neveltségesen alacsony felújítási keretet.

Tárgyévben határozat született a Fővárosi Tűzoltó Parancsnokságtól, mint illetékes hatóságtól, hogy szüntessük meg az elektromos infrastruktúra szabványoktól eltérő anomáliáit, ellenkező esetben a büntetés mellett elrendelhetik az intézményünk bezárását. Ez a határozat fellebbezésünk ellenére másodfokon is megerősítést nyert.

Fentiekről részletesen tájékoztattuk a minisztériumot.

Sajnálatosnak tartjuk, hogy a legnagyobb gyűjteménnyel rendelkező Országos Széchényi Könyvtár, mint kiemelt nemzeti intézmény az említett méltánytalan helyzetbe került és a további sorsa is bizonytalan a gazdálkodást és működtetést illetően.

Megjegyezzük, hogy sem átszervezéssel, sem további racionalizálással, sem létszámcsökkentésekkel a forrás hiány nem megoldható az alapfeladatok sérülése nélkül.

Az alapító okirat átalakítása, a feladatok, elvárások újragondolása, az állományi létszám optimális kialakításához rendelt új feltételrendszer teremtheti meg a reális, racionális gazdálkodás alapját.

Az általános értékelés keretén belül tartjuk érdemesnek megemlíteni, hogy kincstári kapcsolatainkat, melyet a kettősség jellemez. A „banki” tevékenységet illetően – túlmenően a jutalékos rendszeren – kapcsolatunk kíváló. Minden ügyintézővel és bármilyen problémával kapcsolatban csak jót lehet mondani. A másik oldala a központi számfejtés, mely számos kivetnivalót hagy maga után, jelentős többletmunkát és kiadást okozva intézményünknek.

Budapest, 2007. április 19.

Dr. Monok István
főigazgató